

Integrácia a geopolitika Mercosuru

Nedávne obnovenie činnosti Mercosuru – organizácie združujúcej Brazíliu, Argentínu, Uruguaj a Paraguaj – malo prekvapujúce odozvy a nastolilo mnohé otázky. Ak sú jej ekonomické aspekty elementárne, jej geopolitické aspekty sú viac než inováčné. Názory na túto tému vyjadril aj jeden z najvýznamnejších latinskoamerických odborníkov, Uruguajec Bernardo Quaglotti de Bellis, „otec“ mnohých medzinárodných diplomatických iniciatív i návrhov v konflikte medzi Argentínou a Chile týkajúcom sa Kanála Beagles, v ktorom v úsilí predísť vojne medzi oboma krajinami zakročil ako sprostredkovateľ pápež Ján Pavol II.

Sú regionálne organizácie typu Mercosur z geopolitického hľadiska životaschopné?

- Naša krajina (Uruguaj), podobne ako aj Paraguaj, nie je životaschopná, ak nie je začlenená do oveľa širšieho kontextu. Nemôžeme mať víziu pre krajinu, ak zároveň nemáme víziu pre susedné oblasti, ktoré nás obklopujú. Z hľadiska celého kontinentu je Latinská Amerika úplne rozdelená. Obdobie nezávislosti, ktoré v španielsky hovoriacej Amerike nastalo v 19. storočí, viedlo k nezávislosti politického charakteru, nie však charakteru ekonomického. Naše krajiny prežívajú sekulárnu závislosť, keď sa usilujú svoje problémy riešiť individuálne, a často sa medzi sebou dostávajú do konfliktov, ako tomu bolo v prevažnej časti 19. storočia. Ešteže tých konfliktov je pomenej...

Prečo zlyhali integračné procesy?

- V prvom rade zlyhali kvôli vonkajším faktorom. „Rozdeľuj a panuj“ je politika, ktorú veľmi dobre ovládajú veľmoci. Po druhé, neexistuje dôvera medzi samými latinskoamerickými aktérmi. Po tretie preto, že došlo k omylom pokiaľ ide o určité zdedené geopolitické postoje, ktorých sa niektoré krajiny pridriavajú. Integračné zblíženie medzi Argentínou a Brazíliou sa výrazne spomalilo a súčasný duch, ktorým sa podnecuje spolupráca v rámci Mercosuru, sa nesie v znamení návratu k bývalým myšlienkam o vytvorení veľkých priestorov. V prípade Uruguaja je jasné, že krajina nemôže existovať len v rámci svojho vlastného priestoru. Potrebuje veľký ekonomický, kultúrny, technologický priestor a ten môže realizovať v rámci Mercosuru....

V Mercosure sa však vyskytli problémy, ktoré sú evidentne protiintegračné. Sme z toho zmätení. Do diskusie vstúpila americká iniciatíva na vytvorenie ALCA (Celoamerická zóna voľného obchodu, pozn. prekl.), resp. bilaterálne zmluvy medzi USA a Paraguajom, USA a Uruguajom, USA a Brazíliou... Práve toto je politika „rozdeľuj a panuj“. Dobrou iniciatívou bola svojho času myšlienka, s ktorou prišla Brazília (Henrique Cardoso): ALCSA (Juhoamerické združenie voľného obchodu). Išlo by o vytvorenie únie združujúcej záujmy krajín Mercosuru a andských krajín, ktorá by mohla byť protipólom NAFTA, čím by sa vytvorila mimoriadne dôležitá kontinentálna zóna.

Ste v tomto smere úplne optimistický?

- Nie. Myslím si, že v rámci Mercosuru sa nediskutovalo úplne úprimne. Stále pretrváva určitá nedôvera jedného voči druhému, a to najmä medzi väčšími krajinami (Argentína a Brazília), keďže Paraguaj a Uruguaj ako malé krajiny závisia od regionálnych veľmocí. Vráťane Chile, ak ho budeme považovať za asociovanú krajinu Mercosuru. Chile dokázalo využiť väčšiu nezávislosť, nechalo bokom malé ekonomické spory a konalo pragmaticky „osamotene“, čo mu umožnilo dosiahnuť významný rast hospodárskeho charakteru.

Zdá sa, že Brazília na čele s novou Lulovou vládou prichádza s alternatívnou stratégiou.

- Prezident Lula, aspoň doteraz, keďže od jeho nástupu prešiel len veľmi krátky čas, vyvoláva veľké očakávania. Konkrétny príklad poskytol, keď znížil výdaje, ktoré nemali ísť na sociálne účely. Z medzinárodného hľadiska taký príklad poskytol, keď sa zúčastnil na Svetovom sociálnom fóre v Porto Alegre i na Svetovom ekonomickom fóre v Davose. Aj keď ho niektorí jeho kolegovia z PT (Strana pracujúcich) za účasť na summite G7 + Rusko kritizovali, myslím si, že išlo o mimoriadne dôležitý počin, pretože tam nechal zaznieť hlas Latinskej Ameriky zo „vzdialeného západu“, ako ju umiestnil do svetovej geopolitickej mapy. Okrem toho ide o prezidenta najdôležitejšej veľmoci Južnej Ameriky. Ak si Lula udrží takýto postoj počas celého svojho mandátu napriek mnohým prekážkam, ktoré bude musieť prekonávať, a po tom, ako Argentína vyrieši svoje problémy, budeme sa môcť vrátiť k bývalej myšlienke, ktorá sa v Latinskej Amerike objavila už dvakrát. Najprv to bol zámer v polovici 20. storočia zosúladiť tzv. ABC: politickú a obchodnú integráciu medzi Argentínou, Brazíliou a Chile s cieľom zosúladiť celý ekonomický priestor, ku ktorému by sa logicky pripojili ďalšie krajiny. Bola to vhodná chvíľa na vytvorenie naozajstnej veľmoci.

Spojeným štátom dnes takáto politika nevyhovuje. Nechcú, aby sa vytvárali veľmoci. Jedným z podporovateľov Republikánskej strany je Heritage Foundation. Občas hovorí o tom, že nechce povoliť vytvorenie integrovaných priestorov, ktoré by mohli konkurovať americkým trhom. Podľa tohto inštitútu i podľa dokumentu Santa Fe IV musí Latinská Amerika i naďalej zohrávať úlohu dodávateľa surovín pre Spojené štáty a spotrebiteľa ich priemyselných výrobkov, ako tomu bolo počas dlhej koloniálnej éry vo vzťahu k Európe.

Máte pocit, že existuje medzi ostatnými spoločenstvami nedôvera voči možnej hegemonii Brazílie v Mercosure?

- Nemyslím si, že Brazílii by bolo možné pripisovať slovo hegemonia. Musíme pamätať na veľmi dôležitý faktor: Brazília má charakter štátu vďaka orgánu, ktorým nedisponuje žiadny latinskoamerický štát: Itamaratí (ministerstvo zahraničných vecí). Vykonáva štátnu politiku. Bez ohľadu na to, či je prezidentom labourista alebo člen PT ako Lula, alebo vojak, ako tomu bolo v období štátneho puču. Existuje štátna politika, ktorú treba riadiť. V ostatných krajinách Latinskej Ameriky takéto riadenie neexistuje. Uvediem opačný príklad, nie ako kritiku, ale ako príklad. Argentína najprv vedie politiku zblížovania s Veľkou Britániou, potom s ňou vzťahy preruší v súvislosti s vojnou o Malvíny, obráti sa proti Spojeným štátom za Perónovej vlády, a napokon za Menemovej vlády postupuje ruka v ruke s USA. Toto nie je politika. Je to skôr cirkus, a nie politika.

Akú životnosť môže mať v tomto smere ALCA?

- ALCA môže mať dlhú životnosť, ak sa budú viesť rokovania medzi rozšírenou skupinou Mercosuru – a v tomto bode sa prihovám za zmluvu ALCSA s NAFTA, a nie so Spojenými štátmi individuálne. Obchodovať by takto mohli dve veľké dôležité skupiny. Na to je však potrebné vyriešiť niekoľko problémov, ktoré sú v súčasnosti príliš komplikované. Je to napríklad otázka poľnohospodárskej výroby, ktorá dnes v Južnej Amerike mimoriadne trpí kvôli dotáciám, ktoré Spojené štáty poskytujú svojim poľnohospodárom. Ak sa hovorí o mexickej ekonomike, čísla hovoria o tom, že hrubý domáci produkt vzrástol a že krajina zaznamenala významný rozvoj. Pýtam sa: bude to Mexiko alebo to budú maquiladory v Mexiku? Spojené štáty prostredníctvom mexických maquilador (zdroj lacnej pracovnej sily) vyrábajú a umožňujú americkému poľnohospodárovi pokračovať vo výrobe na vidieku. Bude potom Južná Amerika maquiladorou Spojených štátov?

Ako by ste definovali svoju perspektívnu víziu latinskoamerickej integrácie?

- Od druhej polovice 20. storočia narastá na latinskoamerickom juhu koncentrácia bohatstva pozdĺž osi Buenos Aires – Sao Paulo, ktorá by sa mohla prepojiť s Chile, čím by ponúkala cestu k dvom veľkým oceánom. Táto ekonomická veľmoc bezpochyby nadobudne na sile a na vlastných zdrojoch, a to mimo aktuálnej osi, ktorá vedie cez Spojené štáty – Európsku úniu – Japonsko.

Veľkou výzvou 21. storočia pre Latinskú Ameriku je, aby tri konglomeráty potenciálneho bohatstva Mexiko – Kolumbia – Venezuela – Peru, región pozdĺž pomyslenej osi, ktorá vedie od Limy po Caracas a vyššie spomínaný región (Buenos Aires – Sao Paulo – Santiago de Chile, vrátane Uruguaja, Paraguaja a Bolívie) pri posilnení svojich politických a ekonomických kontaktov posilnili sociálnu a kultúrnu silnú a solidárne spojenú Latinskú Ameriku. ALCSA by tak mala optimálne podmienky na vyjednávanie s NAFTA a väčšiu samostatnosť pri prijímaní rozhodnutí ako v prípade projektu ALCA, na ktorom trvajú Spojené štáty s geopolitickým zámerom položiť prekážky vo vzťahoch medzi Latinskou Amerikou a Európskou úniou.